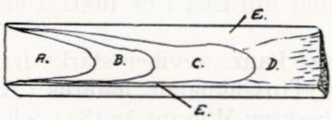
Bidrag till kännedomen om *Aesalus scarabaeoides* Panz. (Col. Luc.).

Av

T–E. LEILER.

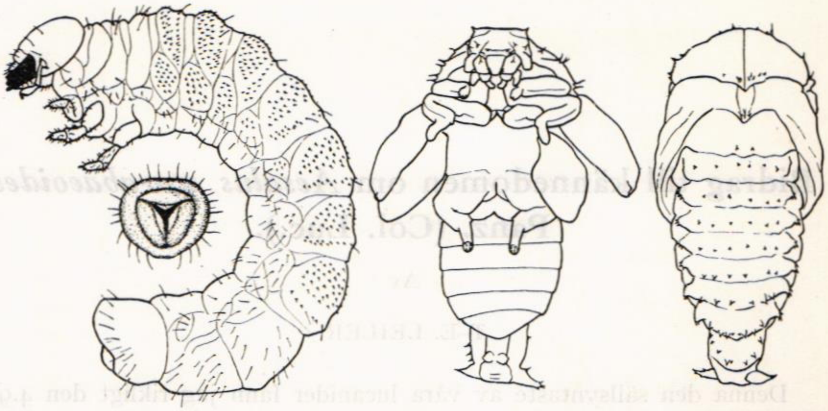
Denna den sällsyntaste av våra lucanider fann jag rikligt den 4.9. 1948 på Tromtö, en halvö i Förkärla socken, Blekinge. Den sena årstiden och den omständigheten att jag under liknande förhållanden funnit *Ceruchus chrysomelinus* Hochenw. bidrogo till att jag stannade vid en till synes livlös omkullfallen grindstolpe av ek och däri gjorde det överraskande fyndet.

Stolpen, som tydligen för flera år sedan kastats åt sidan och ersatts med en ny, låg skuggigt och mycket fuktigt bland buskar, hallonris och torra löv på nordostsidan av en gärdesgård. Området söder om denna var bevuxet av gammal bok och ek och sträckte sig några hundra meter till havsstranden. Där fanns det ganska gott om gamla bok- och ekstubbar — utan Aesalus.

Ovan schematisk bild av ekstolpe med *Aesalus scarabaeoides* Panz. *A*. Ihålig nederdel, *B*. Sönderfallande mulm med gamla *Aesalus*-gångar nu bebodd av *Lasius niger*, *C*. Rödrutten någorlunda fast kärna med *Aesalus*-gångar och larver i mitten puppor och imagines i kanten av den hårda veden, *D*. Överända med sprickor, och vitrutten, av svamp angripen kärna, *E*. Hård ved.

Sedan den hårda, väderbitna stolpen dragits fram och delats mitt itu, visade den sig vara rödrutten inuti efter nästan hela kärnan — se bilden. Endast översta delen *D* var vitrutten genom angrepp av svamp bl. a. *Hymenocharte rubiginosa* (Dicks) Lév. Denna del innehöll inga djur. Sektor *B* var full av mulm, huvudsakligen bestående av exkrementer efter aesaluslarver och sammanhölls av ett svagt gallerverk av ej ätet trä, vari ett mindre Lasius niger-samhälle höll till. Innanför denna mulm var den rödruttna veden fastare i synnerhet mot sidorna och till största delen perforerad av larvgångar med larver — *C*. Gångarna voro oregelbundna, fyllda av exkrementer och följde

T. v. *Aesalus*-larv med analsegment, t. h. *Aesalus*-puppa, ventral och dorsal.

gärna årsringarna längs med trät, särskilt i närheten av den hårda kanten. Två larvgenerationer funnos, den ena c:a 3 mm och den andra c:a 12 mm, varför artens utveckling synes vara 3-årig. I kanten av den hårda ytveden lågo puppor och imagines i ovala kokongliknande kammare, som i den fuktiga veden ofta voro fulla av vatten. I likhet med bl. a. *Ceruchus chrysomelinus* ligga de fullbildade djuren kvar i sina puppkammare över vintern, sannolikt för att ej bli utsatta för alltför stora temperaturfluktuationer. Detta är egendomligt med tanke på att de bli helt infrusna i de fuktiga eller vätskefyllda puppkamrarna.

Aesalus scarabaeoides Panz. avviker starkt från våra övriga lucanider genom sin breda Trox-liknande habitus. Arten beskrevs år 1794 av Panzer, dess larv beskrev Mulsant år 1842 och Perris år 1877, medan däremot puppan synes vara obeskriven.

Puppan är c:a 10 mm lång. Dess huvud har på ovansidan 2 hornliknande, grova taggar och 4—5 par mindre taggar på framsidan. Halsskölden, som saknar behåring, är försedd med mittfåra och 6 grova taggar runt varje halvas fram-sidokant. Av dessa taggar sitta sidokantens 4 taggar parvis. Ovanför skutellen är halsskölden även beväpnad med 4—5 taggar på varje sida om mittfåran. Varje tergit har ett litet sidoutskott med 3 taggar, medan den på ovansidan har 3 grova bakåtriktade taggar på varje sida om mitten. Den skiljer sig genom denna beväpning helt från Ceruchus-puppan. Undersidan är helt kal. Hos larven äro 1—7 lederna dorsalt starkt taggiga — se bilden.

Släktet Aesalus har 6 arter, varav 3 i Nya Världen. I Europa finnas endast A. scarabaeoides Panz. och A. Ulanowskyi Gglb., den senare endast i Kaukasus. A. scarabaeoides-fynden synas överallt vara sällsynta men, som så ofta när det gäller vedinsekter, har individantalet

Fyndort för *Aesalus scarabaeoides* Panz.

vid varje fynd varit stort. Den uppgives leva i Södra och Mellersta Europas bergstrakter i bok och ek. I Skandinavien togs den rikligt sannolikt för första gången i juli 1812 nära Karlskrona av Marklin & Ribbing. Samme Marklin och Boheman togo 150 exemplar vid Strömsrum, Småland, den 24.5.1851. G. Möller omnämner av honom gjorda fynd vid Ronneby. Rektor Ströms fynd från »Calmar» har jag icke kunnat finna belägg för.

Som synes är arten i Sverige tagen endast i kustbandet. Den är troligen icke tagen här sedan mitten av 1800-talet, varför återfyndet var glädjande.

Zusammenfassung.

Aesalus scarabaeoides Panz., eine in Schweden äusserst seltene Art, wurde vom Verfasser im September 1948 in der Provinz Blekinge erbeutet. Die Tiere, sowohl Larven als auch Puppen und Imagines, wurden in einem morschen Eichenzaunpfahl in grösserer Anzahl gefunden. Die Puppe von *Aesalus*, die bisher nicht beschrieben war, ist c:a 10 mm lang, gelblich weiss und reichlich mit Dornen bewaffnet. Der Kopf ist oben mit 2 hornartigen Höckern versehen und hat 8—10 kleinere Dornen an der Vorderseite. Der Halsschild hat keine Behaarung. Er ist mit einer Mittelfurche versehen, und jederseits der Mitte sitzen am Rande 6 grobe Dornen, von denen die hinteren paarweise geordnet sind. Über dem Schildchen trägt der Halsschild auch jeder-

seits der Mittelfurche 4—6 Dornen. Die Tergite haben Seitenlappen mit je 3 Zähnen. Auf der Oberseite befinden sich 3 nach hinten gerichtete Dornen jederseits der Mitte. Die Unterseite ist ganz kahl.

Litteratur.

Panzer, F. Fauna Germ. 1794.
Reitter, E. Fauna Germanica 2, 1909.
Erichson, W. F. Nat. Ins. Deutschl. 1848.
Grill, C. Catalogus Coleopterorum. 1896.
Mulsant, E. Lamellicornes. 1842.
Möller, G. Kort beskr. av Skandinaviens skalbaggar. 1863.
Perris, M. E. Larves des coléoptères. 1877.
Thomson, C. G. Skand. Coleoptera 5, 1863.